

Regeringens proposition

1981/82: 228

om avveckling av markegångsinstitutet;

beslutad den 3 juni 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ROLF WIRTÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att det nuvarande markegångsinstitutet avvecklas och ersätts med ett modernare system. Den årliga omräkning i pengar av vissa in natura bestämda avgifter som i dag görs genom att fastställa särskilda s. k. markegångstaxor föreslås för framtiden i stället ske med ledning av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1983.

Förslag till

Lag om beräkning i pengar av naturaavgifter som tidigare beräknats enligt markegång

Häri genom föreskrivs följande.

Periodisk avgift som är bestämd i särskild vara eller tjänstbarhet och som har utgått i pengar enligt markegång, skall bestämmas med hänsyn till förändringar i basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Till grund för beräkningen läggs den med tillämpning av 1982 års markegångstaxa bestämda avgiften. Avgift som skulle ha bestämts på grundval av markegångstaxa för ett visst senare år utgörs av nyssnämnda avgift multiplicerad med det tal som anger förhållandet mellan basbeloppet för närmast följande år och basbeloppet för år 1983.

Den sålunda beräknade avgiften avrundas nedåt till helt kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983 då lagen (1954:132) om markegångstaxor skall upphöra att gälla. Sistnämnda lag gäller dock alljämt i fråga om avgifter som skall utgå på grundval av markegångstaxa för 1982 eller tidigare år.

BUDGETDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-06-03

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Wirtén

Proposition om avveckling av markegångsinstitutet

1 Inledning

I lagen (1954:132) om markegångstaxor regleras det institut – kallat markegång – som i pengar fastställer storleken av vissa in natura bestämda avgifter. Genom markegångstaxor fastställer s. k. markegångsdeputerade årligen värdet i pengar av olika naturaprestationer.

Från kammarkollegiet har inkommit en skrivelse med begäran om att markegångsinstitutet avvecklas och ersätts med ett modernare system. Jag avser nu att ta upp denna fråga.

2 Nuvarande regler

De gällande reglerna är en relik från den tid när skatter och avgifter erlades in natura. Även efter det att skatterna började att betalas i pengar var de alltså bestämda i termer av bl. a. olika naturaprodukter. Detta innebar att de särskilda produkternas värde måste fastställas i pengar. Detta fastställda värde kom att kallas markegång. En närmare redogörelse för markegångsinstitutet finns i prop. 1954:3 vartill hänvisas. De närmare bestämmelserna om markegång var i äldre tider spridda på ett flertal författningar. Genom kungörelsen den 11 maj 1855 angående grunderna och sättet för markegångsprisernas bestämmande infördes mera enhetliga bestämmelser. Den procedur för markegångssättningen som då fastställdes kom i stort sett att bibehållas i oförändrade former fram till den alltså gällande lagen (1954:132) om markegångstaxor. Genom denna lagstiftning förenklades och moderniserades markegångsinstitutet. Reformen innebar en omläggning av såväl markegångsorganisationen som grunderna för markegångsprisernas bestämmande.

Markegångstaxor skall enligt 1954 års lag årligen upprättas för varje län av fem för hela riket gemensamma markegångsdeputerade. Av dessa utses tre av kammarkollegiet och två av statens jordbruksnämnd. Markegångspriserna skall i princip fastställas på grundval av uppgifter från statens jordbruksnämnd. Länspriset för viss produkt fastställs med utgångspunkt i det pris som fastställdes för produkten vid 1953 års markegång i länet i fråga. Detta baspris räknas upp i förhållande till förändringen i riksmedelpriset från år 1953 på produkten i fråga. Markegångspriserna följer alltså i princip prisutvecklingen på resp. produkt.

Markegångstaxa skall innehålla årets pris på de jordbruksprodukter av årets skörd och de övriga särskilda varor och tjänster som skall markegångssättas (det årliga markegångspriset) samt medeltalet av de årliga markegångspriser som fastställts för det löpande året och de närmast föregående nio åren på vissa särskilda varor och tjänster (årets medelmarkegångspris).

De fastställda markegångstaxorna skall kungöras och det skall också anges i vilken ordning talan mot fastställelsebeslutet kan föras. Deputerades beslut kan överklagas till regeringsrätten.

3 Föredragandens överväganden

Redan vid tillkomsten av 1954 års lagstiftning uttalade departementschefen (prop. 1954: 3) att de framlagda förslagen var ett första steg mot en fullständig avveckling av markegångsinstitutet. De skäl som anfördes mot en avveckling vid det tillfället var dels avsaknaden av en lämplig index som ersättning för markegången, dels att institutet användes i inte ringa omfattning på olika områden. Tiden för en avveckling fick bero på den takt de in natura bestämda avgifterna kom att upphöra. Det fick ankomma på kammarkollegiet att följa utvecklingen på området.

Kollegiet har sedermera inkommit med en framställning om att markegångsinstitutet avskaffas och ersätts med lämplig index. För vissa avgifter föreslås dock speciella beräkningsgrunder. För jordbruksarrenden skall t. ex., om någon av parterna begär det, arrendenämnden pröva vad som i stället skall gälla. Sådana bestämmelser skall i princip också gälla för avgälder för åborätter. Beträffande bestämmelser i donationsurkunder skall föreskrifter meddelas i den ordning som gäller för permutation. För återstående i markegång bestämda avgifter skall omräkning ske på grundval av nettoprisindex.

Kollegiet har inhämtat yttranden från ett antal myndigheter varav framgår att markegångstaxa har upphört i ett stort antal fall. Enligt min mening är nu tiden inne att ersätta markegången med ett mer tidsenligt system.

Markegångstaxan har numera ett begränsat tillämpningsområde. Flera av de avgifter som inledningsvis omfattades av taxan har numera antingen

avlösts eller av annan anledning upphört att gälla. De avgifter som fortfarande finns kvar är huvudsakligen sådana som skall utgå för obestämd tid. Taxan tillämpas alltså t. ex. i vissa fall då ersättning utgår av statsmedel såsom beträffande den ersättning som utgår till domkyrkor och domkyrkosysselmän för indragna tionden. Den tillämpas vidare vid vissa ersättningar till det allmänna för jordupplåtelse och vid vissa arrenden. Även en del räntor och avgälder till kommuner och enskilda omfattas av taxan. Ersättningar till enskilda avser främst stipendier o. d.

Den värdebeständighet som är avsedd med markegångssystemet bör för framtiden kunna uppnås på ett enklare och mer enhetligt sätt än vad kammarkollegiet föreslagit. Enligt min mening bör man här lämpligen knyta an till basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring.

Basbeloppet är den utan jämförelse vanligaste värdemätaren och har av statsmakterna också getts en vidsträckt användning. Basbeloppet ligger t. ex. till grund för beräkning av olika förmåner inom den allmänna försäkringen såsom folkpension, ATP, hustrutillägg och pensionstillskott. Det används även på andra offentlighetsrättsliga områden såsom för bidragsförskott och olika skatter. Exempel finns vidare på en anknytning till basbeloppet inom civilrätten, t. ex. i fråga om livräntor, underhållsbidrag och efterlevande makes giftorättsandel. Genom den stora användningen är basbeloppet väl inarbetat och lätt att hantera.

Basbeloppet fastställs numera en gång om året och speglar förhållandet mellan det allmänna prisläget i november året före det år som beloppet avser och prisläget i juni 1980. Bestämningen sker på grundval av nettoprisindex varvid man bortser från förändringar i energipriser.

Jag föreslår således att de värdeändringar som i dag mäts genom markegångstaxorna för framtiden i stället bestäms genom anknytning till förändringarna i basbeloppet.

En avgift som skall utgå enligt markegångstaxa skall då bestämmas på följande sätt. Utgångspunkten är den med tillämpning av 1982 års markegångstaxa beräknade avgiften. Denna avgift skall sedan räknas om med hänsyn till förändringar i basbeloppet på så sätt att belopp som skulle ha utgått på grundval av markegångstaxa för visst år bestäms med hänsyn till förhållandet mellan basbeloppet för närmast följande år och basbeloppet för år 1983.

De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 januari 1983. Detta innebär att markegångstaxor skall fastställas sista gången 1982.

Samråd har ägt rum med chefen för justitiedepartementet.

Med hänsyn till lagstiftningsärendets beskaffenhet anser jag att lagrådets yttrande skulle sakna betydelse.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga inom budgetdepartementet upprättat förslag till

lag om beräkning i pengar av naturaavgifter som tidigare beräknats enligt markegång.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.